

- звертання до іноземних колег, існують також багато груп, форумів і сайтів в Інтернеті;
- перегляд уроків іноземної мови зарубіжних колег і колег українських, занять різних шкіл з вивчення іноземних мов тощо, яких також дуже багато є в електронній мережі.

Для майбутнього вчителя іноземної мови актуальним буде виконання таких кроків переважно не на рідній мові, а на тій мові, що ним викладається в школі та, відповідно, вивчається ним у ВНЗ. Таке додаткове використання іноземної мови сприятиме вдосконаленню усного та писемного іншомовного мовлення, а й, отже, сприятиме комунікативній компетентності загалом.

На нашу думку, педагогічна рефлексія майбутнього вчителя іноземної мови є циклічним процесом, тому що як тільки він починає вносити певні зміни у власну педагогічну діяльність, змінюються її результати, що розпочинатиме новий цикл самооцінки та рефлексії.

Вважаємо за доцільне після закінчення педагогічної практики під час підсумкової конференції доцільно обговорити не лише результати, творчі звіти студентів, а й представити їх результати і досягнення у власній рефлексії, де у довільній формі студент має відобразити подію з практики, що викликала найбільше переживань стосовно себе як майбутнього педагога, і зазначити до яких висновків він дійшов і які відповідні дії були зроблені.

Отже, на наше переконання, формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови також ефективно відбувається в умовах педагогічної практики в ЗОШ. Основну актуальність і цінність вбачаємо у педагогічній рефлексії студента-практиканта, яка може проходити у багатьох етапах, де першочерговими кроками вважаємо такі: 1) збір, запис і аналіз інформації, що можуть бути реалізовані декількома засобами: «Щоденник вчителя», відгуки інших педагогів за результатами спостереження за уроком, проведенням студентом-практикантом, та відгуки учнів; 2) відео- та аудіозаписи власних уроків з метою їх подальшого аналізу; 3) пошук шляхів вирішення невирішених раніше питань і проблем. Визначено як доцільне на підсумковій конференції представлення студентами результатів і досягнень рефлексії під час педагогічної практики, де під результатами можуть бути рішення здійснювати щось у педагогічній діяльності зовсім у інший спосіб або підтвердити правильність власних дій і думок. Ми переконані, що систематична педагогічна рефлексія буде сприяти не лише самооцінці, а й, найосновніше, розвиткові професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови.

Перспективою дослідження є побудова професіограми майбутнього учителя іноземної мови на засадах рефлексивного підходу.

Література:

1. Аврамчук Л. А. Формування активної пізнавальної діяльності студентів / Лідія Андріївна Аврамчук // Педагогіка і психологія. – 1997. – № 3. – С. 122–126.
2. Блінова О. Є. Відкритість як мотиваційна готовність майбутнього вчителя до педагогічного спілкування / Олена Євгенівна Блінова // Педагогіка і психологія. – 2002. – № 1/2. – С. 97–103.
3. Котик І. О. Роль рефлексії у формуванні готовності до вибору професії / Інна Олександрівна Котик // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – № 3. – С. 67–71.
4. Полякова Г. Показники педагогічної творчості вчителя / Г. Полякова // Психолог. – 2006. – № 35. – С. 3–5.

УДК 371.314

О. М. Серняк,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

КОМУНІКАТИВНО-ОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ. БАР'ЄРИ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ ПЕРЕШКОД

Статтю присвячено комунікативно-орієнтованому навчанню іноземної мови. Проаналізовано причини недостатнього оволодіння іноземними мовами на комунікативному рівні випускниками вітчизняних шкіл та ВНЗ. Визначено основні бар'єри та перешкоди комунікативно-орієнтованого навчання іноземної мови. Обґрунтовано засоби впливу на процес підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності, а також відображено практичний досвід реалізації комунікативно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов шляхом впровадження колективних технологій навчання іноземних мов.

Ключові слова: комунікативно-орієнтоване навчання іноземної мови, постметодичний період, комунікативний підхід, діяльнісний підхід, колективні технології навчання, колективна навчально-пізнавальна діяльність.

Статья посвящена коммуникативно-ориентированному обучению иностранному языку. Проанализированы причины недостаточного овладения иностранными языками на уровне общения выпускниками отечественных школ и ВУЗов. Определены основные барьеры и препятствия коммуникативно-ориентированного обучения иностранному языку. Обоснованы средства воздействия на процесс повышения уровня иноязычной коммуникативной компетентности, а также отражено практический опыт реализации коммуникативно-деятельностного подхода к обучению иностранным языкам путем внедрения коллективных технологий обучения иностранным языкам.

Ключевые слова: коммуникативно-ориентированное обучение иностранным языкам, постметодический период, коммуникативный подход, деятельностный подход, коллективные технологии обучения иностранным языкам, коллективная учебно-познавательная деятельность.

The article deals with the communication-based learning of a foreign language. The approach enables the teachers of foreign languages to carry out an independent analysis of a variety of modern strategies of learning of foreign languages, a host of techniques and adequate application of theoretical generalizations. This approach allows the integration of different strategies, technologies and methods of foreign language teaching.

The paper analyses the reasons of insufficient acquisition of foreign languages at a communicative level by secondary school leavers and graduates of the universities. The problem is that while teaching a foreign language at schools or colleges the knowledge of the language is often given more importance than the practical skills to use the given language.

The main hurdles to the communication-based learning of a foreign language are identified. The main barriers to the sufficient level of a foreign language acquisition consist in lacking skills of spontaneous speech; insufficient knowledge of colloquial «spontaneous speech units» and fillers of silence; inability to start and maintain a conversation in a foreign language;

a feeling of confusion and fear before a foreign language intercourse; lacking practical linguistic skills (lexical, grammatical, phonetic).

One of the means which influences the process of enhancing foreign language communicative competence is the implementation of communicative and active approach to foreign language teaching specifically the formation of foreign language skills and knowledge in the process of the active foreign language intercourse. The convergence of the process of learning a foreign language and real communication is of great significance. In this regard, the students' cognitive activities are organized so that they should carry out motivated language intercourse with the purpose to solve communication problems.

The implementation of communicative and active approach to learning foreign languages is carried out through the collective learning technologies of teaching foreign languages.

Keywords: *communication-based teaching of foreign languages, the postmethod period, communicative approach, active approach, collective learning technologies, collective learning-based cognitive activity.*

Стратегію і тактику української вищої школи сьогодні визначає програма входження до загальноєвропейського освітнього простору, яка формується на засадах Болонського процесу. Інноваційні зміни у системі освіти України вимагають підвищення рівня оволодіння іноземними мовами. У навчальних програмах початкової ланки середньої школи закладено обов'язкове вивчення іноземної мови з раннього шкільного віку.

Проте, мусимо визнати той факт, що навіть за умов вивчення іноземної мови впродовж кількох років у середній, а потім і у вищій школі, відсоток людей в Україні, які оволоділи іноземною мовою на рівні спілкування з іншими носіями, залишається невисоким.

До недоліків і так званих слабких місць у сучасній підготовці з іноземної мови можна віднести брак умінь експромтного висловлювання; недостатнє знання розмовних «готових мовленнєвих одиниць» та заповнювачів мовчання; брак умінь починати і підтримувати розмову іноземною мовою; розгубленість і побоювання перед спілкуванням. Разом з тим, фіксується недостатньо вільне висловлювання своєї думки і розуміння чужої, скованість та неспроможність іншомовного висловлювання через недостатню практичну актуалізацію мовних засобів (лексичних, граматичних, фонетичних). Такі результати свідчать про брак у респондентів практичних умінь користуватись іноземною мовою.

Відповідно, перед фахівцями з викладання іноземної мови постає завдання першочергового визначення як ефективно спрямувати вивчення іноземної мови і задовольнити потреби учнів та студентів в оволодінні іноземною мовою. Актуальним, як ніколи, є підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності українців і забезпечення визначення шляхів для підвищення рівня іншомовного спілкування на комунікативному рівні.

Час знову виявити причини низького рівня підготовки з іноземних мов як у середній, так і у ВНЗ та знову шукати ефективні шляхи вирішення проблеми. Нагальною, вимогою, на наше переконання, стає поєднання спеціалістом з викладання іноземної мови повної палітри новітніх педагогічних підходів, стратегій і технологій навчання іноземної мови та професійних знань про загальні історичні закономірності навчання іноземних мов, про існуючі напрями роботи у цій галузі вчених, педагогів та методистів.

Проблема підвищення рівня комунікативної спрямованості вивчення іноземних мов була і залишається предметом досліджень цілої низки науковців-дослідників та методистів-практиків (В. Бухбіндер, М. Гез, О. Вишневський, М. Ляховицький, С. Ніколаєва, В. Скалкін, Н. Склярєнко та ін.). В Україні сформована система професійних знань вчителя іноземної мови про основні підходи до вивчення іноземних мов: свідомо-практичний (В. М. Плахотник); комунікативно-функціональний (Т. Л. Сірик); інтенсивний (М. К. Склярєнко); комунікативно-особистісний (Л. В. Биркун); комунікативно-діяльнісний (О. І. Вишневський); системно-комунікативний підхід (Р. О. Мартинова) [3, с. 27]. Проте, мусимо визнати, що в українській школі, як у середній, так і у вищій не завжди вдаються до практичного втілення означених підходів.

Метою нашої статті є аналіз причин недостатнього оволодіння іноземною мовою на комунікативному рівні; визначення основних бар'єрів та перешкод комунікативно-орієнтованого навчання іноземної мови, обґрунтування педагогічних умов і засобів впливу на процес підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності, а також відображення практичного досвіду реалізації комунікативно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов шляхом впровадження ефективних колективних технологій.

На сучасному етапі, безумовно, позитивним є велика кількість підходів до вивчення іноземних мов та інноваційних методик, розроблених і обґрунтованих ученими. Це озброє спеціаліста з викладання іноземної мови новими знаннями і надає йому можливість зробити свій власний вибір. Якщо раніше вчителі-практики, як правило, змушені були суворо керуватись інструкціями педагогів і психологів, лінгвістів і методистів, то тепер спеціалісти з іноземної мови, отримують повне право вирішувати для себе, який саме альтернативний варіант технології вони обиратимуть, користуючись досвідом сьогодення та власними розробками.

Це засвідчує про перехід до нового періоду, який характеризується інтеграцією різних підходів, стратегій, технологій до навчання іноземних мов, який у зарубіжній методиці викладання іноземних мов має назву постметодичного [9, с. 38] і характеризується визнанням того, що жоден підхід чи технологія на практиці не можуть бути реалізовані у чистому вигляді, без адекватних змін.

Як зазначає Б. Кумардівелу, означений підхід дозволяє спеціалісту з викладання іноземних мов стати на шлях незалежного аналізу великої кількості сучасних узагальнюючих стратегій навчання іноземної мови, різноманітних методик та адекватного застосування теоретичних узагальнень. Це, перш за все, період інтеграції різних підходів, технологій, методів, зміна співвідношення між центром і периферією, практикою і теорією [9, с. 39].

Оскільки характерною рисою постметодичного періоду є автономія спеціаліста-практика, учитель середньої школи і викладач ВНЗ повинні володіти належним рівнем професійної підготовки для застосування інтегрованих технологій, які поєднують класичні й інноваційні технології навчання у практичному функціонуванні.

Проблема, на нашу думку, полягає у тому, що навіть на факультетах іноземних мов, там, де найшвидше запроваджують нові методики навчання іноземних мов, знанням про мову і надалі часто надається більше значення, ніж практичним умінням і навичкам користування самою мовою. Причиною є і надалі недостатнє врахування фахівцями з і викладання іноземних мов комунікативного підходу до навчання іноземної мови, який полягає у тому, що основна увага приділяється практичному застосуванню іншомовних знань, навичок та умінь для ефективного усного чи письмового спілкування.

Один із розробників такого підходу в Україні, О.І. Вишневський, наголошував, що вивчення іноземної мови полягає не у простому засвоєнні знань про мову, котрі залишаються на рівні простого запам'ятовування фактів, а основна увага спрямовується на практичне застосування іншомовних знань, навичок та умінь для ефективного усного чи письмового спілкування. Належне володіння іншомовною компетенцією означає опанування учнями та студентами не тільки мовни-

ми формами, але і сформованість у них уявлень про те, як їх використовувати в реальній іншомовній комунікації [1, с. 56].

Це, як вказує вчений-методист, забезпечує пряме входження в комунікацію. При такому підході, який недаремно називають комунікативним, здійснюється засвоєння мовного матеріалу і формування мовленнєвих навичок та умінь. Цей процес проходить паралельно з комунікативною діяльністю і на її фоні [1, с.11].

Специфіку забезпечення комунікативного підходу у навчанні іноземних мов зарубіжні вчені-методисти [5] вбачають у формуванні іншомовних мовленнєвих навичок і вмінь шляхом і завдяки здійсненню учнями іншомовної мовленнєвої діяльності. Важливим є максимальне зближення процесу навчання іноземної мови і реального спілкування. У зв'язку з цим навчальна діяльність учнів організується з метою здійснення учнями вмотивованих дій з мовленнєвим матеріалом для вирішення іншомовних комунікативних завдань.

З метою забезпечення комунікативного спрямування навчання іноземної мови мовленнєва діяльність на уроці іноземної мови має носити діяльнісний характер, основний принцип якого полягає у тому, що для ефективного навчання учень повинен бути активно залучений до навчально-пізнавального процесу. Увесь процес вивчення учнем іноземної мови повинен фокусуватися на такій навчально-пізнавальній діяльності, яка, в свою чергу, базується на проблемному навчанні, навчанні у дії. Акцент на діяльнісний аспект передбачає, що процес навчання організується як навчальна діяльність суб'єкта, і що об'єктом навчання є мовленнєва навчальна діяльність. У навчанні іноземної мови учитель зосереджує увагу учнів на діяльності, у процесі якої засвоюється мова. Засвоєння мови відбувається безпосередньо в її комунікативній функції [1, с. 46].

Тому, навчання іноземної мови в школі слід орієнтувати на практичні потреби спілкування з носіями мови (в усній чи письмовій формі), що виражається у принципі комунікативної спрямованості. Це вимагає перенесення акценту з форми на функцію, з лінгвістичної компетенції на комунікативну, з мовної правильності на спонтанність та автентичність (природність комунікації, котра розглядається як серія мовленнєвих актів, що використовуються для певної мети) [6, с.3]. Водночас, саме навчання іноземної мови передбачає розвиток іншомовної мовленнєвої діяльності.

Як зазначає І. А. Зимняя, об'єднання двох означених підходів сприяє розробці загально-дидактичної основи навчання іноземної мови в різних умовах викладання на якій формується той чи інший метод навчання іноземним мовам [2, с. 23].

Хоча комунікативно-діяльнісний підхід давно визнано головним і направляючим у сучасній методиці навчання іноземних мов, мусимо визнати, що на практиці він часто поступається традиційному підтримуючому навчанню. Причиною, на наше переконання, є те, що для практичного впровадження означених підходів спеціалістів з викладання іноземних мов не вдаються до застосування адекватних технологій навчання іноземної мови.

Такими, на нашу думку, є колективні технології навчання іноземних мов. У сучасній методиці означені технології навчання виступають у всій різноманітності термінології: навчання у співпраці, коопероване навчання, колективне навчання, а також навчання у групі.

Колективні технології навчання іноземних мов базуються на колективній навчально-пізнавальній діяльності, яку розглядаємо як вид організації навчальної діяльності учнів чи студентів, що передбачає реалізацію їх об'єктивної необхідності у співпраці та суб'єктивної потреби у спілкуванні, а саме: усвідомлення учасниками спільної мети навчальної діяльності, об'єднання спільних зусиль та цілеспрямований розподіл праці з метою виконання спільного навчального завдання, забезпечення умов колективної взаємодії, що передбачає міжособистісний взаємозв'язок, взаємовплив та взаємна відповідальність, координованість та узгодженість дій, взаєморозуміння, взаємоконтроль між членами навчального об'єднання у процесі розв'язання колективного завдання [4, с. 12].

На наше переконання, технології колективного навчання та технології взаємного навчання повинні бути в арсеналі спеціаліста з викладання іноземної мови, зорієнтованого на підвищення якості викладання іноземної мови.

Як зазначає С. Каган, технологія навчання у групі передбачає принцип оптимального навчання, що вимагає усвідомлення спільних мотивів й інтересів членів групи. Навчання у групі робить вчителя й учнів, викладача і студентів учасниками своєї «спільності» і навчання стає справою всіх і вимагає усвідомлення конкретних мотивів й інтересів учня [8, с. 123].

Пропонуємо розглянути особливості застосування колективних форм роботи у процесі вивчення іноземної мови у порівнянні з традиційними формами організації навчання, основою якого є неколективні (фронтальні та індивідуальні) форми роботи у табл. 1

Таблиця 1

Порівняльна характеристика ефективності форм навчально-пізнавальної діяльності у процесі вивчення іноземної мови

Показники	Фронтальні форми	Індивідуальні форми	Колективні форми
Забезпечення спілкування у безпосередньому контакті з учасниками групи.	Часткове	Відсутнє	Високе
Ефективність оволодіння фонетичними, лексичними та граматичними засобами спілкування	Середня	Низька	Висока
Вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення мети спілкування	Часткове	Початкове	Завершене
Продуктивність діяльнісного обміну під час розв'язання проблемного навчального завдання	Задовільна	Відсутня	Висока
Забезпечення злиття процесів навчально-пізнавальної діяльності учнів та спілкування,	Часткове	Відсутнє	Достатнє
Розгорнутість комунікативних мовленнєвих ситуацій	Частково обмежена	Обмежена	Широка
Забезпечення принципу колективної взаємодії	Часткове	Відсутнє	Високе
Забезпечення ефекту спільного зусилля	Часткове	Відсутнє	Високе
Спосіб освоєння фонду навчальної інформації	Керовано-розподілений	Керовано-індивідуальний	Партнерський
Стимулювання пізнавальної активності учнів	Опосередковане	Індивідуально-зумовлене	Активне
Координація та кооперація дій	Часткова	Відсутня	Чітко-виражена

Наведений вище аналіз спонукає до висновку, що переваги колективних форм організації навчально-пізнавальної діяльності у процесі вивчення іноземних мов полягають у високій продуктивності діяльнісного обміну під час розв'язання колективних навчальних завдань; у активному стимулюванні пізнавальної активності учнів. Застосування колективних форм організації навчально-пізнавальної діяльності забезпечує злиття процесів навчально-пізнавальної діяльності учнів та спілкування, високий рівень вирішення комунікативних завдань, спрямованих на досягнення мети спілкування, партнерський спосіб освоєння фонду навчальної інформації та чітко-виражену координацію та кооперацію дій у процесі розв'язання колективних навчальних завдань.

Таким чином, аналіз причин недостатнього оволодіння іноземною мовою на комунікативному рівні учнів українських середніх шкіл та студентів ВНЗ доводить, що основними перешкодами на шляху до комунікативно-орієнтованого навчання іноземної мови є недостатня практична реалізація комунікативно-діяльнісного підходу до навчання іноземних мов. Впровадження спеціалістами з викладання іноземних мов ефективних колективних технологій є ефективним засобом впливу на процес підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності.

Література:

1. Вишневецький О. І. Діяльність учнів на уроці іноземної мови / О. І. Вишневецький. – К. : Рад.школа, 1989. – 223с.
2. Зимняя И. А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И. А. Зимняя. – М. : Просвещение, 1991. – 220с.
3. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах. / За ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 1999. – 320 с.
4. Серняк О. М. Формування готовності майбутнього вчителя до педагогічного управління колективною навчально-пізнавальною діяльністю учнів : автореф. дис. ... канд.пед. наук: спец. 13.00.04 / О. М. Серняк. – Тернопіль, 2008. – 23 с.
5. Brown H. D. Principles of language learning & teaching / H. D. Brown. – USA : Prentice-Hall, INC. 276 p.
6. Davies Norman F. Training Fluency: An essential factor in language acquisition and use / F. Norman // RELC Journal. – 1982. – V. 13. – № 1. – P. 1–13.
7. Hammerly H. An integrated theory of language learning & teaching & its practical consequences / H. Hammerly. – USA; Canada : Second Language publ., 1985. – 245 p.
8. Kagan S. Cooperative Learning Resources for Teachers / S. Kagan. – Riverside, CA : Spencer Kagan University of California, 1999. – 298 p.
9. Kumardivelu B. The Postmethod condition: merging strategies for second / foreign language teaching / B. Kumardivelu // TESOL Quarterly. – 1994. – v. 28, № 1. – P. 27–49.

УДК 37.014.1

М. О. Сторчак,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНІЙ МОВИ У ВИЩІЙ ШКОЛІ ЗА ГРАМАТИКО-ПЕРЕКЛАДНИМ МЕТОДОМ

Досліджено граматику-перекладний метод навчання іноземній мові у вищому навчальному закладі. Метод спрямовано на формування у студентів навичок читання та перекладу навчальних текстів шляхом вивчення граматичних правил, а також на розвиток логічного мислення за допомогою вправ та писемного мовлення. Визначено основні принципи граматику-перекладного методу, його недоліки та переваги.

Ключові слова: граматику-перекладний метод, навичка читання та перекладу, навчальний текст, граматичне правило, логічне мислення, писемне мовлення.

Проведено исследование грамматико-переводного метода обучения иностранному языку в высшем учебном заведении. Метод направлен на формирование у студентов навыков чтения и перевода учебных текстов путем изучения грамматических правил, а также на развитие логического мышления с помощью упражнений и письменной речи. Приведены основные принципы грамматико-переводного метода, его недостатки и преимущества.

Ключевые слова: грамматико-переводной метод, навык чтения и перевода, учебный текст, грамматическое правило, логическое мышление, письменная речь.

The grammar-translation method to teach a foreign language at university is presented. The method is aimed at the formation of students' reading and translation skills using educational texts by studying grammar rules, as well as the development of logical thinking through exercises and the written language. The basic principles of the grammar-translation method are provided. The advantages and disadvantages of the method are described.

Key words: grammar-translation method, reading and translation skill, educational text, grammar rule, logical thinking, written language.

Іноземна мова є не тільки найважливішим засобом міжнародного спілкування, але й суттєвою складовою успішної кар'єри студентів. Високий рівень володіння іноземною мовою передбачає якісну мовну підготовку в вищій школі, яка формує людину як особистість і сприяє її розвитку в усіх сферах життя. На сьогоднішній день у вищій школі існує велика кількість сучасних методик викладання іноземної мови, до яких належить і граматику-перекладний або класичний метод.

Ця робота присвячена дослідженню граматику-перекладного методу навчання іноземній мові у вищих навчальних закладах. **Мета роботи** полягає у тому, щоб дослідити граматику-перекладний метод, виявити його переваги і недоліки з метою поліпшення методики викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах. **Об'єктом дослідження** є граматику-перекладний метод. **Предметом дослідження** виступають засоби навчання і методичні прийоми, які використовуються у процесі навчання іноземній мові та спрямовані на покращення ефективності викладання. **Актуальність дослідження** обумовлена нагальною потребою у сучасних ефективних освітніх технологіях. Дослідники викладання іноземної мови постійно знаходяться у пошуку найбільш ефективного методу навчання. Кожного року створюються підручники, розробляються методики викладання, проводяться чисельні дослідження [10].

Дослідженням особливостей граматику-перекладного методу займалися такі вчені і науковці, як Н. М. Беленкова, В. І. Климюк, Н. Є. Кузнецова, С. Ю. Ніколаєва, К. О. Рябова, А. Н. Щукін та ін. Вони вважали, що в навчанні з використанням граматику-перекладного методу основна увага має приділятися вивченню граматичних правил, що розвивають